

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

ANTONIO TIZZANO

25 päivänä lokakuuta 2005¹

I Johdanto

1. Käsiteltävänä olevassa asiassa General Motors Nederland BV ja Opel Nederland BV vaativat yhteisöjen tuomioistuinta kumoamaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-368/00, General Motors Nederland ja Opel Nederland vastaan komissio, 21.10.2003 antaman tuomion (jäljempänä valituksenalainen tuomio),² jossa pääosin vahvistettiin EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan mukaisesta menettelystä 20 päivänä syyskuuta 2000 tehty komission päätös 2001/146/EY (jäljempänä riidanalainen päätös),³ jossa Opel Nederlandille määrättiin sakkoa, koska se oli tehnyt alankomaalaisen jakeluverkon jälleenmyyjien kanssa sopimuksia, joiden tavoitteena oli rajoittaa tai estää Opel-merkkisten autojen myyntiä muista jäsenvaltioista tuleville kuluttajille ja muissa jäsenvaltioissa toimiville Opel-jälleenmyyjille.

1 – Alkuperäinen kieli: italia.

2 – Kok. 2003, s. II-4491.

3 – EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan mukaisesta menettelystä 20 päivänä syyskuuta 2000 tehty komission päätös 2001/146/EY (asia COMP/36.653 – Opel) (EYVL 2001, L 59, s. 1).

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

2. EY 81 artiklassa kielletään ”sellaiset yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmuukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla tai joista seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy yhteismarkkinoilla”.

3. Jos tätä määräystä rikotaan, komissio voi neuvoston asetuksen N:o 17⁴ 15 artiklan 2 kohdan mukaisesti määrätä sakkoja yrityksille, joka ovat ottaneet käyttöön kilpailua rajoittavia menettelyjä. Sakon suuruus voi olla enintään ”10 prosenttia kunkin rikkomukseen osallisen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta”. Sakon

4 – EYVL 1962, 13, s. 204. Muistutan, että vuonna 2002 tämä asetus korvattiin perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16 päivänä joulukuuta 2002 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1).

suuruutta määrättäessä komission on otettava huomioon ”rikkomuksen vakavuuden lisäksi sen kesto”.

III Tosiseikat ja asian käsittelyn vaiheet

A Riidan taustalla olevat tosiseikat

4. Taatakseen avoimuuden ja objektiivisuuden sakkoja määrättäessä komissio antoi vuonna 1998 aihetta koskevat suuntaviivat (jäljempänä suuntaviivat),⁵ joiden mukaan sakon määrä lasketaan tietyn useampia vaiheita sisältävän laskentakaavan avulla.

5. Käsittävän asian yhteydessä riittää, kun mainitaan, että suuntaviivojen mukaan komissio voi alentaa sakon määrää lieventävien olosuhteiden perusteella, esimerkiksi jos yritys on jättänyt käytännössä soveltamatta rikkomusta koskevia sopimuksia tai menettelytapoja, jos yritys on lopettanut rikkomuksen heti komission ensimmäisen toimenpiteen jälkeen tai jos on syytä epäillä, ettei yritys ole ollut tietoinen kilpailua rajoittavan toimintansa laittomuudesta tai rikkomus on tehty tahattomasti.⁶

6. Valituksenalaisessa tuomiossa riidan taustalla olevat tosiseikat on selostettu seuraavasti:

”2. Opel Nederland BV (General Motors Nederlandin sataprosenttisesti omistama tytäryhtiö) on Opel-tuotemerkin ainoa kansallinen myyntiyhtiö Alankomaissa. – Opel Nederland on tehnyt jälleenmyynti- ja huoltopalvelusopimuksia noin 150 jälleenmyyjän kanssa, jotka ovat Opelin Euroopan jakeluverkkoon kuuluvia valtuutettuja jälleenmyyjiä.

– –

5. Havaittuaan tiettyjen jälleenmyyjänsä harjoittaneen laajaa vientitoimintaa Opel Nederland suunnitteli ja toteutti vuoden 1996 toisella puoliskolla useita toimenpiteitä.

5 – Komission tiedonanto – Suuntaviivat asetuksen N:o 17/15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa (EYVL 1998, C 9, s. 3).

6 – Ks. suuntaviivat, 3 kohta.

6. Opel Nederland lähetti 28. ja 29.8.1996 kirjeen 18 jälleenmyyjälle, jotka olivat

vuoden 1996 alkupuoliskolla vieneet ulkomaille vähintään kymmenen ajoneuvoa. Kyseisessä kirjeessä todetaan seuraavaa:

” – Olemme havainneet, että yrityksenne on myynyt suuren määrän Opeleita ulkomaille vuoden 1996 alkupuoliskolla. Määrä on niin suuri, että epäilemme vakavasti, että myynti on vastoin nykyisen ja tulevan Opel-jälleenmyyjien myynti- ja huoltopalvelusopimuksen määräyksiä ja henkeä – –. Aikomuksenamme on verrata vastaustanne niihin tietoihini jotka on kirjattu tilikirjoihinne. Tämän jälkeen ilmoitamme teille asian jatkokäsittelystä. Edellä esitetty ei muuta sitä, että olette pääasiassa vastuussa tyydyttävästä myyntitoiminnasta omalla erityisellä vaikutusalueellanne – –.”

7. Opel Nederlandin johto päätti 26.9.1996 toteuttaa joitakin toimenpiteitä Alankomaista muihin maihin suuntautuvan viennin osalta. Kyseisen kokouksen pöytäkirjassa näitä toimenpiteitä kuvataan seuraavasti:

” – Kokouksessa tehdyt päätökset:

- 1) Opel Nederland BV tekee tarkastuksen kaikkien tunnettujen vientiä harjoittavien jälleenmyyjien (20) tiloissa – –.

- 2) [Myynti- ja markkinointijohtaja] De Heer vastaa kaikille jälleenmyyjille, jotka vastasivat ensimmäiseen Opel-in niille lähettämään vientitoimintaa koskevaan kirjeeseen. Jälleenmyyjille ilmoitetaan tulevista tarkastuksista ja tuotepulasta johtuvista rajoitetuista toimituksista.

- 3) Myynnistä vastaavat aluepäälliköt neuvottelevat vientiin liittyvästä liiketoiminnasta vientiä harjoittavien jälleenmyyjien kanssa seuraavan kahden viikon aikana. Jälleenmyyjille ilmoitetaan, että autojen liian vähäisen tarjonnan vuoksi niille toimitetaan toistaiseksi vain se määrä autoja, joka vastaa niiden myyntitavoitteita. Jälleenmyyjä pyydetään ilmoittamaan aluepäälliköille, mitkä avoimna oleviin tilauksiin sisältyvät autot ne haluavat ehdottomasti saada. Jälleenmyyjien on itse ratkaistava asiakkaidensa kanssa mahdollisesti syntyvät ongelmat.

- 4) Jälleenmyyjät, jotka ilmoittavat aluepäälliköille haluavansa jatkaa ajoneuvojen laajamittaista vientiä, pyydetään tapaamiseen [pääjohtaja] De Leeuwin ja De Heerin kanssa 22 päivänä lokakuuta 1996.

- 5) [Myyntihenkilöstöjohtaja] Notenboom pyytää GMAC:tä tarkastamaan jälleenmyyjien varastot, jotta saadaan selville jäljellä olevien autojen todellinen määrä. Voidaan olettaa, että suuri osa autoja on jo viety maasta.
- 6) Tulevissa myyntikampanjoissa Alankomaiden ulkopuolelle rekisteröitäviä autoja ei lasketa myyntimääriin. Kilpailijat soveltavat samanlaisia ehtoja.
- 7) [Markkinointivastaava] Aukema poistaa vientiä harjoittavien jälleenmyyjien nimet kampanjalistoilta. Näiden jälleenmyyjien mukaanpääsy jatkossa riippuu tarkastuksen tuloksesta.
- 8) [Rahoitushenkilöstöjohtaja] Aelen laatii kirjeen, jossa jälleenmyyjille ilmoitetaan 150 guldenin maksusta, jonka Opel Nederland BV perii 1 päivästä lokakuuta 1996 alkaen pyynnöstä toimitettavista virallisista maahantuonti-ilmoituksista (esim. tyyppihyväksyntädistus) ja tulliasiakirjojen laatimisesta tietyille verovapaille ajoneuvoille (esim. diplomaattien autot)."
- 9) Tarkastukset toteutettiin 19.9.1996 ja 27.11.1996 välisenä aikana.
- 10) Opel Nederland lähetti 24.10.1996 kaikille jälleenmyyjilleen ohjeen, joka koski myyntiä ulkomailla asuville kuluttajille. Tämän ohjeen mukaan jälleenmyyjät voivat myydä Euroopan unionissa asuville kuluttajille, ja kuluttajat voivat käyttää myös välittäjien palveluja."
7. Saatuaan tietoja, joiden mukaan Opel Nederland sovelsi strategiaa, jolla järjestelmällisesti estettiin uusien moottoriajoneuvojen vienti Alankomaista muihin jäsenvaltioihin, komissio käynnisti hallinnollisen tutkimuksen mahdollisten kilpailuoikeuden vastaisten rikkomusten toteamiseksi. Tutkimuksen aikana komission yksiköt suorittivat tarkastuksia Opel Nederlandin ja sen erään jälleenmyyjän toimitiloissa 11. ja 12.12.1996.
8. Juuri viimeksi mainittuna päivämääränä "Opel Nederland jakoi jälleenmyyjille suuntaviivat uusien moottoriajoneuvojen myyn-

nistä muille jälleenmyyjille ja välittäjien kautta”. Tämän jälkeen ”Opel Nederland ilmoitti 20.1.1998 päivätyllä ohjeella jälleenmyyjilleen, että määräys, jonka mukaan bonusta ei makseta vientiin myydyistä autoista, poistettiin takautuvasti”.⁷

- määräsi, että Opel Nederlandin oli ”tästä päivästä lukien lopetettava 1 artiklassa tarkoitettu rikkominen sikäli kuin se ei ole sitä jo tehnyt” (2 artikla)

- määräsi Opel Nederland BV:lle ja General Motors Nederland BV:lle 43 miljoonan euron sakon (3 artikla).

B Riidanalainen päätös

9. Saatettuaan tutkimuksensa päätökseen komissio teki 20.9.2000 riidanalaisen päätöksen, jossa se

- totesi, että Opel Nederland BV oli rikkonut EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa tekemällä Opelin alankomaalaisen jakeluverkon jälleenmyyjien kanssa ”sopimuksia, joiden tavoitteena on muista jäsenvaltioista tuleville, joko henkilökohtaisesti tai välittäjien edustamina asioiville kuluttajille ja muissa jäsenvaltioissa toimiville Opelin jakeluverkon jälleenmyyjille suuntautuvan myynnin rajoittaminen tai estäminen” (1 artikla)

10. Riidanalaisen päätöksen tämän asian käsittelyn kannalta olennainen sisältö voidaan tiivistää seuraavasti.

11. Päätöksen johdanto-osassa komissio totesi ensinnäkin, että Opel Nederland oli vuodesta 1996 alkaen suunnitellut ja toteuttanut strategiaa, jonka tarkoituksena oli estää ja/tai rajoittaa sen omien jälleenmyyjien vientikauppaa.⁸ Komissio perustelee väitettään viittaamalla erityisesti yrityksen johdon 26.9.1996 pitämään kokouksen pöytäkirjaan (ks. edellä 6 kohta), jossa päätettiin ottaa käyttöön ”rajoittavaksi toimituskäytännöksi ja rajoittavaksi bonuskäytännöksi luokitelta-

7 – Valituksenalainen tuomio, 12 ja 13 kohta.

8 – Riidanalainen päätös, 17–22 perustelukappale.

via toimenpiteitä sekä jälleenmyyjille annettuja ohjeita, jotka koskivat kaikesta vientikaupasta pidättäytymistä”.⁹

asuville asiakkaille. Näitä tilauksia pidettiin ensisijaisina”¹¹

12. Komissio totesi yrityksen harjoittaneen viennin rajoittamiseen tähtäävää strategiaa, joka koostui useista yksittäisistä toimista, jotka toteutettiin yhteisestä sopimuksesta jälleenmyyjien kanssa jälleenmyyntisopimusten osana. Toisin kuin tutkimuksen kohteena oleva yritys siis väitti, kyse ei ollut Opel Nederlandin yksipuolisista toimista, vaan toimista, jotka olivat osa valmistajan ja jälleenmyyjien välisiä sopimussuhteita ja jotka olivat EY 81 artiklassa tarkoitettuja sopimuksia.¹⁰

b) bonusjärjestelmä: ”Myynninedistämiskampanjoiden yhteydessä sovelletun bonuskäytännön ulkopuolelle suljettiin myynti ulkomaisille kuluttajille”¹²

c) viennin suora kieltäminen ja rajoittaminen: ”Jälleenmyyjä kehoitettiin toistuvasti lopettamaan vientikauppa kokonaan. Useat jälleenmyyjät ilmoittivat selvästi Opel Nederland BV:lle luopuvansa vastaisuudessa vientikaupasta”.¹³

13. Sopimuksen sisällöstä riidanalaisessa päätöksessä todettiin seuraavaa:

a) toimituskäytäntö: ”Autojen toimituksia maahantuojalta jälleenmyyjille koskivat sellaiset ehdot, että vain ne autot toimitettiin, jotka jälleenmyyjä myi sopimusalueellaan

14. Mitä tulee viimeiseen käsiteltävänä olevan valituksen analysoinnin kannalta merkitykselliseen seikkaan eli sakon suuruuden määrittämiseen, komissio luokitteli rikkomuksen erittäin vakavaksi, koska Opel Nederland oli tarkoituksellisesti estänyt ja haitannut vientiä ja siten haitannut yhteismarkkinoiden luomista koskevaa tavoitetta. Rikkomisen keston osalta komissio totesi rikkomisen jatkuneen 17 kuukautta (vuoden 1996 elokuun lopusta tai syyskuun alusta

9 – Riidanalainen päätös, 17 perustelukappale.

10 – Riidanalainen päätös, 103 ja 111 perustelukappale.

11 – Riidanalainen päätös, 22–42 perustelukappale.

12 – Riidanalainen päätös, 22 ja 43–54 perustelukappale.

13 – Riidanalainen päätös, 22 ja 43–54 perustelukappale.

vuoden 1998 tammikuuhun asti) ja luokitteli sen siten keskipitkäksi rikkomiseksi. Ottaen huomioon kolmen erillisen toimenpiteen kestot komissio korotti 40 miljoonan euron perusmäärää rikkomisen vakavuuden vuoksi 7,5 prosenttia, jolloin sakon kokonaissummaksi saatiin 43 miljoonaa euroa. Lisäksi komissio otti erityisesti huomioon, että Opel Nederland jatkoi rikkomisen olennaisen osan eli rajoittavaa bonusjärjestelmää koskevan strategian noudattamista vielä 11. ja 12.12.1996 pidettyjen tarkastusten jälkeenkin, ja katsoi, ettei asiaan liittynyt mitään lieventäviä seikkoja.¹⁴

C Oikeudenkäynti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja valituksenalainen tuomio

15. General Motors Nederland ja Opel Nederland vaativat 30.11.2000 toimitetulla kannekirjelmällä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumoaa riidanalaisen päätöksen ja toissijaisesti kumoaa riidanalaisessa päätöksessä määrätyn sakon tai alentaa sen määrää.

16. Kanteen tueksi kantajat esittivät viisi kanneperustetta, joita analysoitiin ja joihin vastattiin valituksenalaisessa tuomiossa.

17. Kertaan tässä lyhyesti valituksenalaisen tuomion aiheeseen liittyvät kohdat ja käsittelen erityisesti niitä kohtia, joilla on merkitystä esillä olevan valituksen johdosta annettavan tuomion kannalta.

18. a) Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tarkasteli ensinnäkin ensimmäistä kanneperustetta, jonka mukaan ei ollut todisteita siitä, että Opel Nederland oli noudattanut yleistä viennin rajoittamiseen tähtäävää strategiaa.

19. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti ennen muuta, että komission väitteet tällaisen strategian noudattamisesta ”perustuivat johdon 26.9.1996 pitämän kokouksen pöytäkirjaan, jossa vahvistet[ti]n Opel Nederlandin ylimmän johdon päättämät toimenpiteet”.¹⁵

20. Arvioidessaan seuraavaksi, ”ilmen[si]kö 26.9.1996 tehty moitittu päätös Opel Nederlandin sellaisen yleisen strategian olemassaoloa, jolla pyrittiin estämään ja/tai rajoittamaan kaikkea vientiä, kuten komissio väittää, vai sellaisen strategian olemassaoloa, jolla pyrittiin rajoittamaan voimassa olevissa jälleenmyyntisopimuksissa kiellettyä määräystenvastaista kauppaa”, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, ettei ”pöytäkirjan

14 – Riidanalainen päätös, 173–202 perustelukappale.

15 – Valituksenalainen tuomio, 45 kohta.

sanamuodossa erotet[tu] millään tavalla jälleenyntisopimusten mukaista ja niiden vastaista vientiä. Pöytäkirjan sanamuodon mukaan toimenpiteet koskivat kaikkea vientiä. Kantajien teoria, jonka mukaan Opel Nederland pyrki rajoittamaan ainoastaan jälleenyntisopimusten vastaista vientiä, ei ilmen[nyt] millään tavalla pöytäkirjan sanamuodosta”.¹⁶

21. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin lisäsi myös, että ”tätä pöytäkirjan sanamuodon mukaista tulkintaa tukivat ennen 26.9.1996 tehtyä päätöstä laaditut kolme sisäistä asiakirjaa”.¹⁷

22. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi myös, että ”Opel Nederlandin päätös olla myöntämättä bonuksia vientikaupalle ei voi[nut] luonteensa puolesta koskea muuta kuin jälleenyntisopimusten mukaista kauppaa, kun otetaan huomioon se, ettei bonuksia milloinkaan myönnetty muille kuin kuluttajille suuntautuvalla kaupalle” ja että ”komission tulkintaa tuki myös se, ettei päätöstä tehtäessä tarkastuksia niiden jälleenyntijien luona, joita epäiltiin vientikaupasta, ollut vielä tehty eikä Opel Nederland voinut näin ollen tietää, olivatko

’vientiä harjoittavat’ jälleenyntijät tosiasiallisesti toteuttaneet kauppoja valtuuttamattomien jälleenyntijien kanssa”.¹⁸

23. Näiden seikkojen perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, että ”komissio [oli] todennut perustellusti, että Opel Nederland [oli ottanut] 26.9.1996 käyttöön kaiken viennin rajoittamiseen tähtäävän yleisen strategian”,¹⁹ ja hylkäsi siten ensimmäisen kanneperusteen.

24. b) Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hyväksyi kuitenkin kantajien toisen kanneperusteen, joka koski oikeudellista virhettä arvioinnissa, jonka mukaan Opel Nederland oli harjoittanut EY 81 artiklan vastaista toimitusten rajoituskäytäntöä.

25. Tältä osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti ensinnäkin, että ”asianosaisten kesken [oli] riidatonta, – – että Opel Nederlandin johto [oli päättänyt] ilmoittaa vientiä harjoittaville jälleenyntijille siitä, että toimitusmäärät rajoitet[ti]n tulevaisuudessa kunkin jälleenyntijän myyntitavoitteiden mukaan – –. [Oli] kuitenkin selvi-

16 – Valituksenalainen tuomio, 46 ja 47 kohta.

17 – Valituksenalainen tuomio, 48 kohta.

18 – Valituksenalainen tuomio, 49 ja 50 kohta.

19 – Valituksenalainen tuomio, 56 kohta.

tettävä, katsot[tii]nko tämä toimenpide EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi sopimukseksi. – – Yrityksen yksipuolinen toiminta ei kuulu tämän määräyksen soveltamisalaan”.²⁰

26. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kuitenkin katsoi, toisin kuin komissio, ”ettei riidanalaisessa päätöksessä ole yhtään suoraa todistetta kyseisen toimenpiteen ilmoittamisesta jälleenmyyjille” ja että ”muista asiaan liittyvistä asiakirjoista ei voida myöskään päätellä, että kyseessä olevaa toimenpidettä olisi tosiasiallisesti sovellettu tai se olisi pantu tosiasiallisesti täytäntöön”.²¹

27. Näiden todisteiden puuttuessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, ettei ”oll[ut] osoitettu oikeudellisesti riittävällä tavalla, että toimitusten rajoittamista koskevasta toimenpiteestä olisi ilmoitettu jälleenmyyjille, eikä ainakaan oll[ut] osoitettu, että tämä toimenpide olisi tullut osaksi Opel Nederlandin ja sen jälleenmyyjien välistä sopimussuhdetta”,²² ja näin ollen se hyväksyi kyseisen kanneperusteen ja kumosi riidanalaisen päätöksen sitä koskevan osan.

28. c) Tämän jälkeen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi kolmannen kanneperusteen, jossa väitettiin komission tehneen tosiseikkoja koskevia virheitä ja oikeu-

dellisiä virheitä arvioinnissa, jonka mukaan Opel Nederland oli pannut täytäntöön EY 81 artiklan vastaisen vähittäismyyntiä rajoittavan bonusjärjestelmän.

29. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi ensinnäkin kantajien väitteet, joiden mukaan mikään ei viitannut siihen, että jälleenmyyjät olisivat suostuneet rajoittamaan laillista vientiä uuden bonusstrategian seurauksena. Se totesi sen sijaan, ”kuten komissio on tehnyt kirjelmässään, että 1.10.1996 alkaen bonushakemukset on käsitelty tuolloin sovellettavien sellaisten ehtojen mukaisesti, joiden mukaan vientikauppa ei kuulunut bonusjärjestelmän soveltamisalaan”.²³ Nämä ehdot ovat näin ollen ”tulleet Opel Nederlandin ja sen jälleenmyyjien välisten sopimusten olennaiseksi osaksi, ja ne on sisällytetty aiemmin tehdyllä puitesopimuksella säänneltyihin jatkuviin kauppasuhteisiin. Kyseinen toimenpide ei näin ollen ole yksipuolinen toimi, vaan EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus”.²⁴

30. Kantajat katsovat kuitenkin, ”ettei bonuskäytännön tavoitteena ollut kilpailun rajoittaminen”²⁵ tai muu vastaava vaikutus, sillä useat asiakirjat ”osoittavat päinvastoin,

20 – Valituksenalainen tuomio, 78 ja 79 kohta.

21 – Valituksenalainen tuomio, 81–87 kohta.

22 – Valituksenalainen tuomio, 88 kohta.

23 – Valituksenalainen tuomio, 98 kohta.

24 – Ibidem.

25 – Valituksenalainen tuomio, 93 kohta.

ettei se –– ole merkittävästi vähentänyt määräystensvastaisen viennin määrää”.²⁶

maan kielteisesti vientikauppaan, vaikkei toimituksia olisi rajoitettukaan.

31. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi myös nämä väitteet.

101 Lisäksi ensimmäisen kanneperusteen arvioinnista ilmenee, että vientikaupan lisääntyminen aiheutti Opel Nederlandin johdon toimenpiteet, ja niiden tavoitteena oli vientikaupan vähentäminen.

32. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi käsiteltävänä olevasta toimenpiteestä seuraavaa:

102 Kun otetaan huomioon sekä toimenpiteen luonne että sen tavoitteet, toimenpiteen taloudellisen asiayhteyden valossa on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan toimenpide on sopimus, jonka tavoitteena on kilpailun rajoittaminen (asia 19/77, Miller v. komissio, tuomio 1.2.1978, s. 131, 7 kohta; yhdistetyt asiat 96/82–102/82, 104/82, 105/82, 108/82 ja 110/82, IAZ ym. v. komissio, tuomio 8.11.1983, s. 3369, 23–25 kohta ja em. asia CRAM ja Rheinzink v. komissio, s. 1679, tuomion 26 kohta).”

”100 Tältä osin komissio katsoo perustellusti, että koska bonuksia ei enää myönnetty vientikaupalle, jälleenmyyjien taloudellinen toiminta-ala vientikaupan harjoittamisen osalta supistui verrattuna sen toiminta-alaan kansallisen myynnin osalta. Jälleenmyyjien on joko sovellettava ulkomaisiin asiakkaisiin epäedullisempia ehtoja kuin kansallisiin asiakkaisiin tai tyydyttävä vientikaupan osalta pienempään marginaaliin. Kun bonukset poistettiin vientikaupan osalta, vientikaupasta tuli vähemmän houkuttelevaa ulkomaisille asiakkaille tai jälleenmyyjille. Toimenpide oli näin ollen jo luonteensa puolesta omiaan vaikutta-

33. Tämän todettuaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin muistutti, että ”vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ––

26 – Valituksenalainen tuomio, 94 kohta.

sopimuksen konkreettisia vaikutuksia ei tarvitse ottaa huomioon – – jos on ilmeistä, että sopimuksen tarkoituksena on estää kilpailu yhteismarkkinoilla taikka rajoittaa tai vääristää sitä”, ja näin ollen sen mielestä ”asianosaisten väitteitä, jotka koskevat kyseessä olevan toimenpiteen konkreettisia vaikutuksia, ei tarvitse tutkia”.²⁷

34. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti kuitenkin seuraavaa: ”On kuitenkin ylimääräisenä huomautuksena hylättävä kantajien väite, jonka mukaan kyseessä oleva toimenpide ei ole vaikuttanut vientikauppaan. Nämä numerotiedot, joista ilmenee, että vientikauppa ei ole keskeytynyt vuoden 1996 lokakuun ja vuoden 1998 tammikuun välisenä aikana, eivät sulje pois sitä, että ilman kyseistä toimenpidettä vientikauppa olisi ollut vilkkaampaa. Riidanalaisen päätöksen 135 perustelukappaleessa todetaan perustellusti, että on mahdotonta määrittää, kuinka monta vientikauppaa Opel Nederlandin toteuttamat toimenpiteet todellisuudessa estivät.”²⁸

35. d) Kantajien neljäs kanneperuste koski tosiseikkoja koskevia virheitä ja oikeudellisia virheitä komission arvioinnissa, jonka mukaan Opel Nederland on pannut täytäntöön EY 81 artiklan vastaisen suoran vientikiellon.

36. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi tämän kanneperusteen viitaten erityisesti siihen, että ”komissio [oli] esittänyt riittävästi täsmällisiä ja johdonmukaisia todisteita, joilla se perusteli vakaata kantaansa, jonka mukaan yhdeksän jälleenmyyjää – – [oli] vuoden 1996 elokuun lopusta tai syyskuun alusta lähtien tosiasiallisesti antanut sitoumuksen olla harjoittamatta vientikauppaa, mikä tapahtui Opel Nederlandin tätä koskevan määräyksen jälkeen”.²⁹ Koska rajoitus seurasi ”Opel Nederlandin ja kyseessä olevien jälleenmyyjien yhteisymmärryksestä, se [oli] EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu ’sopimus’, joka [oli] osa osapuolten olemassa olevaa sopimussuhdetta”.³⁰

37. e) Lopuksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, ettei komissio ollut kantajille määrätyn sakon suuruutta määrittäessään loukannut suhteellisuusperiaatetta eikä toiminut asetuksen N:o 17 15 artiklan tai omien suuntaviivojensa vastaisesti.

38. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hyväksyi pääosin tavan, jolla komissio oli laskenut sakon perusmäärän rikkomisen vakavuuden ja keston huomioon ottaen.³¹ Lisäksi se korosti, ettei ”käsiteltävänä olevassa asiassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen huomioon ottamia sopimuksia [ollut] jätetty tosiasiallisesti soveltamatta,

27 – Valituksenalainen tuomio, 104 kohta.

28 – Valituksenalainen tuomio, 105 kohta.

29 – Valituksenalainen tuomio, 146 kohta.

30 – Valituksenalainen tuomio, 147 kohta.

31 – Valituksenalainen tuomio, 191–199 ja 201–203 kohta.

rikkomisia ei [ollut] lopetettu komission ensimmäisistä väliintuloista lähtien eikä rikkomisia [ollut] toteutettu muutoin kuin tahallisesti”, eikä näin ollen ollut olemassa lieventäviä seikkoja, joilla sakon alentamista olisi voitu perustella.³²

39. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin alensi kuitenkin sakon määrää, koska se oli hyväksynyt toisen kanneperusteen.³³

40. Tämän analyysin pohjalta valituksenalaisessa tuomiossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin a) vahvisti komission päätöksessä esitetyn rikkomista koskevan arvion ja katsoi, että oli olemassa i) yleinen viennin rajoittamiseen tähtäävä strategia ja ii) rajoitettava bonuskäytäntö sekä iii) suora vientikielto, b) kumosi kuitenkin päätöksen siltä osin kuin siinä todettiin EY 81 artiklan 1 kohdan vastaisen toimituksia rajoittavan toimenpiteen olemassaolo ja c) alensi tästä syystä General Motors Nederlandille ja Opel Nederlandille määrättyä sakkoa siten, että sen määräksi vahvistettiin 35 475 000 euroa.

D *Oikeudenkäyntimenettely yhteisöjen tuomioistuimessa*

41. General Motors Nederland ja Opel Nederland vaativat 29.12.2003 toimitetussa valituksessaan, että yhteisöjen tuomioistuin:

- kumoo i) valituksenalaisen tuomion siltä osin kuin se koskee Opel Nederlandin väitettyä vientistrategiaa ja bonuspolitiikkaa ja siltä osin kuin siinä määrätään sakko tältä osin ja ii) riidanalaisen päätöksen samoilta osin
- riippumatta yhteisöjen tuomioistuimen tuomiosta edellä olevien vaatimusten osalta: alentaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen vahvistamaa sakkoa
- vaihtoehtoisesti kumoo valituksenalaisen tuomion edellä mainituilta osin ja palauttaa asian ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käsiteltäväksi, ja
- kummassakin tapauksessa velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

32 – Valituksenalainen tuomio, 204 kohta.

33 – Valituksenalainen tuomio, 200 kohta.

42. Komissio puolestaan vastustaa näitä vaatimuksia ja vaatii yhteisöjen tuomioistuinta hylkäämään valituksen ja velvoittamaan valittajat korvaamaan sen oikeudenkäyntikulut.

43. Kirjallisen käsittelyn, johon sisältyi myös toinen kirjelmien vaihto, jälkeen osapuolia kuultiin 14.7.2005 pidetyssä istunnossa.

i) *Viennin rajoittamiseen tähtäävän yleisen strategian olemassaolo*

46. Kuten edellä totesin, ensimmäisessä väitteessä valittajat kiistävät ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen näkemyksen, jonka mukaan komissio on ”perustellusti todennut, että Opel Nederland otti 26.9.1996 käyttöön kaiken viennin rajoittamiseen tähtäävän yleisen strategian”.³⁴

47. Valittajien mukaan tämä arviointi on virheellinen seuraavista syistä:

IV Oikeudellinen arviointi

44. Valittajien ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiosta esittämät väitteet liittyvät pääosin oikeudellisiin virheisiin, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan syyllistyi, kun se i) vahvisti komission väitteet, joiden mukaan Opel Nederland oli soveltanut yleistä kaikkea vientiä rajoittavaa strategiaa, ii) pani täytäntöön vähittäismyyntiä koskevan rajoittavan bonuskäytännön ja iii) alensi sakon määrää vain osittain.

- siinä tulkitaan väärin strategian väitettyyn käyttöönottoon liittyviä todisteita, erityisesti 26.9.1996 pidetyn kokouksen pöytäkirjaa (ks. edellä 6 kohta). Pöytäkirjasta nimittäin käy ilmi, että Opel Nederland ainoastaan hyväksyi joitakin erityisiä ja yksittäisiä toimenpiteitä, joita ei voida pitää viennin rajoittamiseen tähtäävänä strategiana. Lisäksi, koska kyseisessä kokouksessa tehdyt päätökset (jäljempänä 26.9.1996 tehdyt päätökset) eivät koskeneet viennin rajoittamista, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamukset siitä, ettei pöytäkir-

45. Arvioin seuraavaksi näitä väitteitä.

³⁴ – Valituksenalainen tuomio, 56 kohta.

jassa eroteta toisistaan jälleenmyyntisopimusten mukaista ja niiden vastaista vientiä (ks. edellä 20 kohta), ovat täysin merkityksettömiä

- perusteet ovat ristiriitaisia siltä osin kuin niissä pidetään todistusvoimaisina tiettyjä yrityksen sisäisiä valmisteluasiakirjoja, jotka eivät edusta Opel Nederlandsin strategiaa. Vaikka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli todennut, ettei komission analyysi perustunut näihin sisäisiin asiakirjoihin, se kuitenkin päätteli samaisten asiakirjojen pohjalta, että yritys oli tosiasiallisesti pannut täytäntöön viennin rajoittamiseen tähtäävän strategian
- bonusjärjestelmän tarkastelussa on tehty kehäpäätelystä aiheutuva looginen virhe. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi ensin järjestelmän olevan todiste 26.9.1996 tehdyillä päätöksillä täytäntöönpannun strategian kilpailua rajoittavasta luonteesta ja viittasi myöhemmin saman strategian olemassaoloon pyrkiessään osoittamaan, että bonusjärjestelmä tähtäsi viennin rajoittamiseen
- looginen virhe liittyy myös ”merkitystä vailla olevaan” viittaukseen 26.9.1996 tehtyjen päätösten tekopäivään, jolla pyrittiin osoittamaan, että päätösten tarkoituksena oli rajoittaa kaikkea vientiä eikä ainoastaan jälleenmyyntisopimusten vastaista vientiä. Valittajien mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole esittänyt mitään perusteluja kyseisen päivämäärän merkitykselle rajoittavan strategian olemassaolon toteuttamisen kannalta eikä näin ollen ole ottanut asiaankuuluvalla tavalla huomioon todisteita, jotka osoittivat, että – toisin kuin valituksenalaisessa tuomiossa todetaan – riidanalaisen päätöksen tekoajalla Opel Nederland oli jo tietoinen sopimustenvastaisista vientitahtumista ja saattoi siten ottaa käyttöön kohdistettuja toimenpiteitä.

48. Komissio puolestaan katsoo, että koko valitusperuste on jätettävä tutkimatta, koska sillä pyritään riitauttamaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tosiseikkoja koskevia arviointeja.

49. Ennen kuin alan analysoida valitusperustetta, on syytä muistuttaa, että EY 225 artiklan ja yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön 51 artiklan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomioihin voidaan hakea muutosta ”vain oikeuskysymysten osalta”. Tästä seuraa vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan, että ”yhteisöjen tuomioistuimella ei – ole toimivaltaa määrittää asian tosiseikastoa eikä lähtökohtaisesti myöskään arvioida sitä selvitystä, johon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on asian tosiseikastoa määrittäessään tukenut. Silloin, kun tämä selvitys on saatu asianmukaisesti ja yleisiä oikeusperiaatteita sekä asian selvittämistä ja todistustaakkaa

koskevia menettelysääntöjä noudattaen, ainoastaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tehtävänä nimittäin on arvioida sille esitetyn selvityksen arvoa todisteina – –. Lukuun ottamatta sitä tapausta, että oikeudelle toimitettu aineisto on otettu huomioon vääristyneellä tavalla, tämä arviointi ei näin ollen ole sen luonteinen oikeuskysymys, että se sellaisenaan kuuluisi yhteisöjen tuomioistuimen harjoittaman valvonnan piiriin”.³⁵

50. Tämän vakiintuneen oikeuskäytännön nojalla minusta vaikuttaakin, että tarkasteltavana oleva peruste voidaan ottaa käsiteltäväksi vain rajoitetusti, eli siltä osin kuin siinä käsitellään todisteiden huomioonottamista vääristyneellä tavalla.

51. Muissa väitteissään valittajat ainoastaan riitauttavat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arvioinnin joidenkin tosiseikkojen ja asiakirjojen todistusarvosta, erityisesti siitä, voidaanko niitä käyttää todisteena siitä, että Opel Nederland on pannut täytäntöön vientiä rajoittavan strategian.

52. Sen sijaan, että valittajien väitteet osoittaisivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ottaneen tosiseikkoja tai todisteita vääristyneellä tavalla huomioon, niissä tosiasiassa kyseenalaistetaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi, joka

35 – Asia C-7/95 P. Deere v. komissio, tuomio 28.5.1998 (Kok. 1998, s. I-3111, 21 ja 22 kohta). Ks. samansuuntaisesti myös mm. yhdistetyt asiat C-280/99 P–C-282/99 P, Moccia Irme ym. v. komissio, tuomio 21.6.2001 (Kok. 2001, s. I-4717, 78 kohta); asia C-122/01 P, T. Port v. komissio, tuomio 8.5.2003 (Kok. 2003, s. I-4261, 27 kohta); yhdistetyt asiat C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, Aalborg Portland ym. v. komissio, 7.1.2004 (Kok. 2004, s. I-123, 47–49 kohta) ja asia C-116/03 P, Fichtner v. komissio, määräys 9.7.2004 (33 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

kaiken lisäksi on laadittu niiden asiakirjojen ja muiden todisteiden huolellisen tutkimisen pohjalta, joihin sekä komissio että kantajat olivat vedonneet.³⁶

53. Mitä taas tulee 26.9.1996 pidetyn kokouksen pöytäkirjan huomioonottamiseen vääristyneellä tavalla, huomautan, että kantajat myönsivät nimenomaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, että kokouksessa hyväksytyt strategian päämääränä oli estää vientikauppa tai vähintäänkin vähentää sitä, vaikkakin ainoastaan jälleenmyyntisopimusten vastaisen viennin osalta.³⁷ Siksi minusta on selvää, etteivät valittajat voi valituksessaan väittää, ettei strategialla millään tavoin pyritty viennin rajoittamiseen ja toisaalta että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin, joka päätyi päinvastaiseen tulokseen, otti kyseisen asian vääristyneellä tavalla huomioon.

54. Tämän tultua selvitetyn, katson, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin saattoi oikeutetusti päätellä, että 26.9.1996 hyväksytty rajoittava strategia koski kaikkea vientiä eikä vain jälleenmyyntisopimusten vastaista vientiä. Kokouksen pöytäkirjassa ei nimittäin tehdä minkäänlaista eroa sopimusten mukaisen ja niiden vastaisen viennin välillä.

36 – Ks. erityisesti valituksenalainen tuomio, 44, 48, 54 ja 55 kohta.

37 – Ks. valituksenalaisen tuomion 33–35 kohta, jossa esitetään asianmukainen yhteenvedo ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle jätettyyn kannekirjelmään sisällystyistä väitteistä (19, 26, 33 ja 34 kohta).

55. Edellä mainituista syistä katson siksi, että ensimmäinen valitusperuste on osittain selvä, ettei sitä voida ottaa käsiteltäväksi, ja osittain perusteeton.

ii) *Bonusjärjestelmä*

56. Toisessa valitusperusteessa valittajat väittävät, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimien teki oikeudellisen virheen todettaessaan, että vähittäismyyntiin sovellettava bonusjärjestelmä rikkoi EY 81 artiklaa.

Asianosaisten lausumat

57. Tarkemmin sanottuna valittajat arvostelevat eri seikkoja siinä päättelyketjussa, jonka tuloksena ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tuli siihen tulokseen, että kyseisen kaltainen järjestelmä, jossa bonus myönnetään ainoastaan kansallisesta myynnistä, oli itsessään kilpailunvastainen, ja siksi ei ollut tarpeen tarkastella sen vaikutuksia markkinoihin EY 81 artiklaan kohdistuvan rikkomisen toteamiseksi.³⁸

38 – Ks. erityisesti valituksenalaisen tuomion 99–104 kohta. Valittajat eivät sen sijaan kiistä – toisin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa –, että tarkasteltavana olevaa järjestelmää voidaan pitää EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna ”sopimuksena”.

58. a) Valittajien mukaan bonusjärjestelmän luokittelu kilpailunvastaiseksi sopimuksiksi merkitsee EY 81 artiklan ja erityisesti rajoittamistarkoituksen liian laajaa tulkintaa. Valittajien mukaan sopimuksen tarkoituksen voidaan todeta olevan EY 81 artiklan vastainen vain, jos sen ainoana tavoitteena ja sen ilmeisenä seurauksena on kilpailun tuntuva rajoittaminen. Nyt tarkasteltavalla bonusjärjestelmällä sen sijaan tavoiteltiin täysin hyväksyttäviä kauppapoliittisia tavoitteita (Opel-mallien myynnin edistäminen Alankomaissa) ja edistettiin kilpailua Alankomaiden markkinoilla toimivien autotalojen kesken.

59. b) Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ja komission näkemys, jonka mukaan kyseisen järjestelmän tarkoituksena oli viedä rajoittaminen, sen sijaan oli ristiriidassa EY 81 artiklan kanssa ja loukkasi lisäksi syyttömyysolettamaa sekä kantajien puolustautumis-oikeutta.

60. c) Valittajat huomauttavat myös, että oikeuskäytännöllä, johon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin vetosi pyrkiessään osoittamaan todeksi väitteen, jonka mukaan bonusjärjestelmä oli kilpailunvastainen sopimus, ei ollut merkitystä käsiteltävänä olevan asian yhteydessä. Tarkasteltavana oleva toi-

menpide eroaa niiden mukaan nimittäin selkeästi niistä toimenpiteistä, joihin valituksenalaisen tuomion 102 kohdassa mainitut asiat Miller,³⁹ CRAM⁴⁰ ja IAZ⁴¹ perustuivat. Viimeksi mainittuihin toimenpiteisiin liittyi vientikauppaa koskeva kieltö, rinnakkaismyynnin kieltö ja kollektiivinen boikotti, kun taas tarkasteltavana olevassa toimenpiteessä ainoastaan rajattiin lyhytaikaisen taloudellisen kannustimen myöntäminen kansalliseen myyntiin.

jestelmää sovellettiin myös vientikauppaan, jollakin tavalla alankomaalaisia jälleenmyyjä harjoittamasta tätä kauppaa. Jos tämä kysymys olisi esitetty, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi täytynyt vastata kieltävästi, koska uuteen bonusjärjestelmään ei liittynyt mitään autojen toimittamiseen kohdistuvia rajoituksia eikä viennistä saatava tuotto missään tapauksessa ollut riippuvainen bonusjärjestelmästä. Toisin sanoen, vaikka bonusten myöntäminen vientikaupasta oli kielletty, alankomaalaiset jälleenmyyjät saattoivat harjoittaa vientikauppaa aivan vapaasti ja se oli niille tuottoisaa.

61. d) Valittajat eivät myöskään pidä tässä yhteydessä merkityksellisenä valituksenalaisen tuomion 100 kohdassa esitettyä Alankomaissa myytävien ja vientiin tarkoitettujen autojen erilaista bonuskohtelua koskevaa vertailua, jonka perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätteli, että kyseessä olevan toimenpiteen, jonka seurauksena autokauppa oli ”vähemmän houkuttelevaa ulkomaisille asiakkaille tai jälleenmyyjille”,⁴² tarkoituksena oli viennin rajoittaminen.

62. Valittajien mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi sen sijaan pitänyt pohtia, estikö tarkasteltavana oleva toimenpide sinä ajanjaksona, jolloin bonusjär-

63. Valittajat huomauttavat myös, että vaikka valituksenalaisessa tuomiossa esitetty vertailu hyväksyttäisiinkin, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättely on joka tapauksessa virheellinen, koska siinä ei ole otettu huomioon kansallisen myynnin ja viennin taloudellisten ja rahoituksellisten edellytysten välisiä merkittäviä eroja; nämä erot johtuivat erityisesti Alankomaiden korkeasta autoverosta ja siitä, että kansallinen myynti edellyttää usein vaihtoautojen vastaanottamista. Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ei ottanut näitä eroja huomioon, se tuli siihen virheelliseen lopputulokseen, että koska bonuksia ei myönnetty vientiin tarkoitetuista ajoneuvoista, alankomaalaisten jälleenmyyjien oli ”sovellettava ulkomaisiin asiakkaisiin epäedullisempia ehtoja kuin kansallisiin asiakkaisiin tai tyy-

39 – Asia 19/77, Miller v. komissio, tuomio 1.2.1978 (Kok. 1978, s. 131).

40 – Yhdistetyt asiat 29/83 ja 30/83, CRAM ja Rheinzink v. komissio, tuomio 28.3.1984 (Kok. 1984, s. 1679).

41 – Yhdistetyt asiat 96/82–102/82, 104/82, 105/82, 108/82 ja 110/82, IAZ ym. v. komissio, tuomio 8.11.1983 (Kok. 1983, s. 3369).

42 – Valituksenalainen tuomio, 100 kohta.

dyttävä vientikaupan osalta pienempään marginaaliin”.⁴³

64. e) Valittajien mielestä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei olisi saanut bonusjärjestelmän tarkoitusta arvioidessaan ottaa huomioon 26.9.1996 tehtyyn päätökseen perustuvia oletuksia osapuolten pyrkimyksistä. Sovellettaessa EY 81 artiklaa sopimuksen tarkoitusta pitäisi aina tutkia objektiivisesti viittaamatta lainkaan osapuolten subjektiivisiin pyrkimyksiin.

65. Viitaten ensimmäisen valitusperusteen yhteydessä esittämiinsä väitteisiin valittajat väittävät lopuksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin sovelsi tässä yhteydessä kehäpäätelyä, kun se ensin viittasi 26.9.1996 tehtyihin päätöksiin pyrkiessään osoittamaan bonuskäytännön kilpailua rajoittavan tarkoituksen ja tämän jälkeen viittasi viimeksi mainittuun pyrkiessään todistamaan, että mainitun päätöksen tarkoitus oli kilpailun rajoittaminen (ks. edellä 47 kohta).

Arviointi

66. Totean aivan ensimmäiseksi, että valittajien esittämät väitteet perustuvat mielestäni joukkoon virheellisiä oletuksia.

43 – Ibidem.

67. a) Huomautan ensinnäkin, että toisin kuin valittajat väittävät, perustamissopimuksesta tai oikeuskäytännöstä ei missään nimessä käy ilmi, että EY 81 artiklaan kohdistuvan rikkomisen toteaminen sopimuksen tarkoituksen nojalla edellyttäisi sitä, että sopimuksen ainoana tarkoituksena olisi kilpailun rajoittaminen.

68. Tämän väitteen taustalla oleva logiikka on mielestäni aivan päinvastainen kuin se, miten kyseistä määräystä yhteisön oikeuskäytännössä tulkitaan. Tosiasiassa juuri se, että sopimuksella on selkeä kilpailunvastainen tarkoitus, tekee merkityksettömäksi ja vaikutuksettomaksi sen, että sopimuksella on myös muita päämääriä. Yhteisön tuomioistuin onkin aiemmin todennut EY 81 artiklan vastaisiksi sopimuksia, joiden tarkoituksena on ollut kilpailun rajoittaminen mutta joilla on samaan aikaan tavoiteltu myös täysin laillisia päämääriä.⁴⁴

69. b) Jos siis myös sopimukset, joiden ainoana tarkoituksena ei ole kilpailun rajoittaminen, voivat tarkoituksensa vuoksi rikkoa EY 81 artiklan mukaista kieltoa, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta ei voida tässä tapauksessa syyttää syyttömyysoletta-

44 – Ks. erityisesti em. yhdistetyissä asioissa IAZ ym. v. komissio annettu tuomio, jonka mukaan sopimuksen tavoitteena on kilpailun huomattava rajoittaminen yhteismarkkinoilla, vaikka sillä samaan aikaan pyritään suojelemaan kansanterveyttä ja alentamaan vaatimusten noudattamisen tarkastamisen kustannuksia (25 kohta).

man tai puolustautumisoikeuden loukkaamisesta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ainoastaan sovelsi yhteisöjen tuomioistuimen vakiintunutta oikeuskäytäntöä, jonka mukaan ”sopimuksen konkreettisia vaikutuksia ei tarvitse ottaa huomioon sovellettaessa 81 EY artiklan 1 kohtaa, jos on ilmeistä, että sopimuksen tarkoituksena on estää kilpailu yhteismarkkinoilla taikka rajoittaa tai vääristää sitä”.⁴⁵ Lisäksi, kuten komissio korostaa, kantajilla on ollut mahdollisuus tuoda esille näkemyksensä sopimuksen tarkoituksesta sekä hallinnollisen menettelyn aikana että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa.

70. c) Mitä tulee valittajien väitteisiin, jotka kohdistuvat tapaan, jolla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on arvioinut tarkasteltavana olevan toimenpiteen tarkoitusta, ei vaikuta lainkaan siltä, että oikeuskäytäntö, johon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin viittasi valituksenalaisessa tuomiossa, olisi ollut merkityksetön.

71. Toisin kuin valittajat väittävät, ei millään tavalla vaikuta siltä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mainitsemat tuomiot rajoittuisivat koskemaan ainoastaan toimenpiteitä, joilla kielletään tai estetään täysin jälleenmyyjää harjoittamasta vientikauppaa tai joilla tästä toiminnasta tehdään täysin kannattamatonta. Sen sijaan oikeus-

käytännöstä ilmenee – kun sitä tarkastellaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen huomioon ottamia tapauskohtaisia tosiseikkoja yleisemmällä tasolla – että määrittelyssä, onko jälleenmyyntisopimuksella kilpailunvastainen tarkoitus vai ei, olennaista on, onko toimenpide, jolla vaikutetaan keinotekoisesti kilpailuolosuhteisiin, selvästi omiaan johtamaan taloudelliset toimijat suosimaan kansallisia markkinoita viennin asemesta, mistä on seurauksena perustamissopimuksessa tavoitellun taloudellisen yhdenytymisen kanssa ristiriidassa oleva markkinoiden eristäminen.

72. On selvää, että tämä päämäärä voidaan saavuttaa paitsi suorilla vientirajoituksilla myös välillisillä toimenpiteillä, joilla pyritään saamaan jälleenmyyjä luopumaan vientikaupasta vaikuttamalla erityisesti tämän toiminnan taloudellisiin ja rahoituskellisiin edellytyksiin. Näin ollen yhteisöjen tuomioistuin on katsonut kilpailua rajoittaviksi sellaiset toimet, jotka luonteensa vuoksi – samoin kuin nyt tarkasteltava toimenpide – ”vaikeuttavat rinnakkaismyyntiä”⁴⁶ kohtelemalla sitä virallista tuontia epädullisemmin tai

45 – Ks. esim. yhdistetyt asiat 56/64 ja 58/64, Consten ja Grundig v. komissio, tuomio 13.7.1966 (Kok. 1966, s. 429, erityisesti s. 496, Kok. Ep. I, s. 275); asia C-235/92 P, Montecatini v. komissio, tuomio 8.7.1999 (Kok. 1999, s. I-4539, 122 kohta); yhdistetyt asiat C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 15.10.2002 (Kok. 2002, s. I-8375, 491 kohta).

46 – Em. yhdistetyt asiat IAZ ym. v. komissio, tuomion 6 kohta.

”rajoittavat ostajan oikeutta myydä tavara eteenpäin omaa taloudellista etuaan vastavalla tavalla”.^{47 48}

73. d) Tätä taustaa vasten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta ei voida moittia siitä, että se tarkasteltavana olevan toimenpiteen kilpailunvastaisen luonteen osoittamiseksi vertasi kansallisen myynnin ja vientikaupan bonuskohtelua toisiinsa.

74. Muistutan nimittäin, että sen selvittämiseksi, onko jokin sopimus omiaan rajoittamaan kilpailua, ”yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan – –

47 – Asia 319/82, Société de vente de ciments et bétons de l’Est, tuomio 14.12.1983 (Kok. 1983, s. 4173, 6 kohta).

48 – Nämä periaatteet sisältyvät myös yhteisön säännöstöön, jolla säännellään EY 81 artiklan soveltamista jälleenmyyntisopimuksiin.

Perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tietyihin vertikaalisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin 22 päivänä joulukuuta 1999 annettun komission asetuksen (EY) N:o 2790/1999 (EYVL L 336, s. 21) 4 artiklan 2 kohdassa säädetään nimittäin, että EY 81 artiklan 1 kohdan mukaista kieltoa koskevaa poikkeusta ”ei sovelleta vertikaalisiin sopimuksiin, joilla suoraan tai välillisesti, yksinään tai yhdistettyinä muihin osapuolten määräysvallassa oleviin tekijöihin, pyritään – – rajoittamaan – – myyntiä – –” (kursivointi tässä).

Lisäksi komission tiedonannossa ”Suuntaviivat vertikaalisista rajoituksista” (2000/C 291/01, EYVL 2000, C 291, s. 1) käsitellään nimenomaisesti nyt tarkasteltavan kaltaista toimenpidettä ja täsmennetään seuraavasti: ”Ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artikla[ssa] – – mainittu vakava rajoitus koskee sopimuksia tai yhdenmukaistettuja toimintatapoja, joiden suorana tai epäsuorana tavoitteena on rajoittaa ostajan myyntiä, koska rajoitukset koskevat alueita tai asiakkaita, joille ostaja voi myydä sopimuksessa tarkoitettuja tavaroita tai palveluita. Tällainen vakava rajoitus liittyy markkinoiden jakamiseen alueittain tai asiakkaittain. Rajoitus voi johtua suorista velvoitteista, kuten velvoitteesta olla myymättä tietyille asiakkaille tai asiakkaille tietyillä alueilla – –. Se voi johtua myös epäsuorista toimenpiteistä, joilla jakelijaa kannustetaan olemaan myymättä tällaisille asiakkaille ja joita ovat esimerkiksi kieltäytyminen myöntämästä bonuksia tai alennuksia tai niiden vähentäminen – –” (49 kohta) (kursivointi tässä).

*on tutkittava, millaisiksi todelliset kilpailuolosuhteet muodostuisivat ilman riidana-laista sopimusta”.*⁴⁹ Kun tätä testiä sovelletaan käsiteltävänä olevaan asiaan, on arvioitava, miten alankomaalaiset jälleenmyyjät olisivat toimineet ja millainen kilpailutasapaino kyseessä olevilla markkinoilla olisi vallinnut, jos vientikauppaa ei olisi suljettu bonusjärjestelmän ulkopuolelle.

75. Mielestäni ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin esitti juuri tämänkaltaisen arvioinnin, kun se totesi seuraavaa: ”koska bonuksia ei enää myönnetty vientikaupalle, jälleenmyyjien taloudellinen toiminta-ala vientikaupan harjoittamisen osalta supistui verrattuna sen toiminta-alaan kansallisen myynnin osalta. Jälleenmyyjien oli joko sovellettava ulkomaisiin asiakkaisiin epäedullisempia ehtoja kuin kansallisiin asiakkaisiin tai tyydyttävä vientikaupan osalta pienempään marginaaliin. Kun bonukset poistettiin vientikaupan osalta, vientikaupasta tuli vähemmän houkuttelevaa ulkomaisille asiakkaille tai jälleenmyyjille”.⁵⁰

76. Toisin sanoen, jos vientikauppaa ei olisi jätetty selkeästi bonusjärjestelmän ulkopuo-

49 – Yhdistetyt asiat C-215/96 ja C-216/96, Bagnasco ym., tuomio 21.1.1999 (Kok. 1999, s. I-135, 33 kohta) (kursivointi tässä). Ks. myös em. asia Deere v. komissio, tuomion 76 kohta ja asia C-8/95 P, New Holland Ford v. komissio, tuomio 28.5.1998 (Kok. 1998, s. I-3175, 90 kohta).

50 – Valitusenalainen tuomio, 100 kohta.

lelle, alankomaalaiset jälleenmyyjät olisivat voineet tarjota muissa maissa kuin Alankomaissa asuville potentiaalisille asiakkaille edullisempia ehtoja heikentämättä omaa voittomarginaaliaan, tai jos ne olisivat päättäneet pitää vientikaupan yhteydessä perittävät hinnat samoina, ne olisivat voineet kasvattaa tuota marginaalia. Tätä toteamusta on lisäksi vaikea kiistää, ellei haluta väittää, ettei bonusten myöntämisellä jälleenmyyjille ole mitään kaupallista vaikutusta! Tällaista väitettä vastaan puhuu sekin, että kantajat itse perustelivat uuden bonusjärjestelmän oikeutusta selittämällä, että myöntämällä taloudellisia kannustimia vain kansalliselle myynnille Opel Nederland halusi ohjata jälleenmyyjänsä keskittämään toimintansa Alankomaiden markkinoille.

77. e) Lopuksi on todettava, että valittajien väite, jonka mukaan osapuolten pyrkimyksiä ei voida ottaa huomioon määritettäessä sopimuksen tarkoitusta, vaikuttaa täysin perusteettomalta. On totta, että yhteisöjen tuomioistuimen mukaan on merkityksentöntä, onko yritys tietoinen siitä, että se rikkoo EY 81 artiklan 1 kohtaa.⁵¹ Toisin sanoen sopimuksen rajoittavan tarkoituksen toteaminen ei edellytä välttämättä sen osoittamista, että osapuolten pyrkimyksenä on ollut kaupan rajoittaminen. Tämä tarkoittaa ainoastaan, että sopimus, jolla osapuolet

pyrkivät päämäärään, joka johtaa kilpailun rajoittamiseen, muodostaa itsessään EY 81 artiklaan kohdistuvan rikkomisen riippumatta siitä, ovatko osapuolet tietoisia kyseisessä määräyksessä asetetusta kiellosta (ignorantia legis non excusat).⁵²

78. Näin ollen sopimuksen arvioinnin yhteydessä voidaan hyvin ottaa huomioon osapuolten pyrkimykset. Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin on täsmentänyt, että sopimuksen kilpailunvastainen luonne voidaan johtaa paitsi tietenkin sopimuskohtien sisällöstä myös joukosta tekijöitä, joihin sisältyvät juuri osapuolten pyrkimykset sellaisina kuin ne käyvät ilmi sopimuksen syntyhistoriasta ja/tai sen täytäntöönpanoon liittyvistä olosuhteista sekä kyseisten yritysten ”toiminnasta”.⁵³

79. Katson siksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin saattoi sopimuksen tekstiä ja kyseessä olevan toimenpiteen ominaispiirteitä tutkittuaan oikeutetusti viitata myös kantajien tavoitteisiin, jotka ilmenivät erityisesti yleisen vientiä rajoittavan strategian täytäntöönpanosta, kun se perusteli sopi-

52 – Kuten edellä on todettu, EY 81 artiklaan kohdistuvan rikkomisen toteamisen kannalta on merkityksentöntä, ettei tavoiteltua päämäärää saavutettu ja ettei sopimuksella näin ollen ollut kilpailua rajoittavia vaikutuksia (ks. edellä 69 kohta).

53 – Em. yhdistetyt asiat IAZ ym. v. komissio, tuomion 23 ja 25 kohta. Tästä aiheesta ks. esim. asia 56/65, Société Technique Minière, tuomio 30.6.1966 (Kok. 1966, s. 262, Kok. Ep. I, s. 251) ja em. yhdistetyt asiat CRAM, tuomion 26 kohta.

51 – Em. asia Miller v. komissio, tuomion 18 kohta.

muksen kilpailuvastaista tarkoitusta koskevaa päätelmäänsä.⁵⁴

80. Lopulta mitä tulee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asian tarkastelun yhteydessä harjoittamaan kehäpäätelyyn, viitataan ensimmäisen valitusperusteen tarkastelun yhteydessä näkökohtiin, jotka on esitetty edellä 49–52 kohdassa, joissa totesin, ettei näitä väitteitä voida ottaa käsiteltäväksi.

81. Näyttää siis siltä, ettei millään valittajien esittämistä väitteistä voida kyseenalaistaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamusta, jonka mukaan riidanalainen toimenpide, jossa vientikauppa jätettiin bonusjärjestelmän ulkopuolelle, oli luonteeltaan sellainen, että se oli omiaan vaikuttamaan kielteisesti vientikauppaan ja siten rajoittamaan kilpailua EY 81 artiklan 1 kohdan mukaisesti.

82. Tämä valitusperuste on siis hylättävä.

iii) *Sakon määrä*

83. Kolmannessa valitusperusteessa valittajat väittävät, että vaikka ensimmäisen oikeus-

asteen tuomioistuin olikin alentanut sakon määrää hyväksytyään osan käsiteltävänä olleesta kanteesta, se oli kuitenkin tehnyt oikeudellisen virheen vahvistaessaan komission laskelman muilta osin.

84. Valittajien näkemyksen mukaan tämä laskelma oli ensinnäkin asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan vastainen, koska se perustui virheellisiin toteamuksiin EY 81 artiklan vastaisen bonusjärjestelmän sekä vientiä rajoittavan strategian oletetusta olemassaolosta.

85. Valittajat väittävät lisäksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli selvästi ottanut todisteet vääristellyllä tavalla huomioon todetessaan, että käsiteltävänä olevassa asiassa ”rikkomisia ei ol[lut] lopetettu komission ensimmäisistä väliintuloista lähtien”⁵⁵ ja ettei komission siksi tarvinnut ottaa huomioon niitä lieventäviä olosuhteita, joihin kantajat olivat vedonneet. Niiden mukaan Opel Nederland oli toteuttanut kaikki tarvittavat oikaisutoimet heti ensimmäisten komission yksiköiden suorittamien tutkimusten jälkeen ja siten lopettanut rikkomisen. Se oli lopettanut kahden vientikiellon – eli kahden yksittäisen EY 81 artiklan vastaisen toimenpiteen – soveltamisen 24.10.1996 ja 12.12.1996.

54 – Valituksenalainen tuomio, 101 ja 102 kohta.

55 – Valituksenalainen tuomio, 204 kohta.

86. Lopulta suuntaviivoissa tarkoitettujen lieventävien olosuhteiden huomioon ottamisen yhteydessä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ei olisi pitänyt ottaa huomioon bonusjärjestelmän lakkauttamisen päivämäärää (joka oli kahta juuri mainittua päivämäärää myöhäisempi). Koska kyseessä oli laillinen toimenpide, sen soveltamisen kestolla ei ollut mitään merkitystä sakon määrän määrittelyn kannalta.

87. Totean heti aluksi, että valittajien esittämät väitteet liittyvät kiinteästi muiden valitusperusteiden yhteydessä esitettyihin väitteisiin. Käsiteltävänä oleva valitusperuste perustuu siis oletukseen, että bonusjärjestelmä ei ole EY 81 artiklan vastainen.

88. Kuten kuitenkin olen edellä pyrkinyt osoittamaan, tämä oletus on perusteeton. Jos siis todetaan, että bonusjärjestelmää koskeva toimenpide loukkaa kilpailuoikeutta, tästä seuraa, ettei komissiota voida moittia siitä, että se otti rikkomisen huomioon sakkoa koskevassa laskelmassaan, eikä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että se hyväksyi tämän lähestymistavan.

89. Samoista syistä katson, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli oikeassa todessaan, ettei kantajien osalta voida soveltaa

suuntaviivojen mukaista lieventäviin olosuhteisiin perustuvaa sakon alennusta sen takia, että ”yritys on lopettanut rikkomuksen heti komission ensimmäisen toimenpiteen jälkeen (erityisesti tarkastukset)”.⁵⁶

90. Itse asiassa oikeudenkäyntiasiakirjoista ilmenee – ja tältä osin valittajat eivät ole kiistäneet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviota – että heti komission yksiköiden suorittamien tarkastusten jälkeen Opel Nederland lopetti ainoastaan suorat vientikiellot mutta piti sen sijaan moititun bonusjärjestelmän voimassa aina 20.1.1998 saakka. Toisin sanoen rikkominen lopetettiin täysin vasta viimeksi mainittuna päivänä – eli yli vuosi ”komission ensimmäisen toimenpiteen” jälkeen.⁵⁷

91. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi siis aivan oikein, ettei sakkoa voitu käsiteltävänä olevassa asiassa alentaa rikkomukseen syyllistyneen yrityksen nopean reagoinnin johdosta.

⁵⁶ – Suuntaviivojen 3 kohta.

⁵⁷ – Lisäksi toisin kuin asiassa Michelin, johon kantajat vetosivat väitettään tukeakseen, Opel Nederland ei tehnyt kyseisenä ajanjaksona yhteistyötä komission yksiköiden kanssa rikkomisen lopettamiseksi (ks. 20.6.2001 tehty komission päätös 2002/405/EY, EYVL 2002, L 143, s. 1, 350 ja 364 perustelukappale).

92. Näin ollen myös kolmas valitusperuste on hylättävä.

V Oikeudenkäyntikulut

93. Totean lopuksi, ettei mikään valittajien esittämistä valitusperusteista ole mielestäni perusteltu, joten tästä syystä valitusta ei voida hyväksyä.

94. Kun otetaan huomioon yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohta ja edellä valitusten arvioinnissa esitettyjen päätelmien lopputulos, katson, että valittajat on veloitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

VI Ratkaisuehdotus

95. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin toteaa seuraavaa:

1) Valitus hylätään.

2) General Motors Nederland ja Opel Nederland veloitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.